

ПОЗИЦІЯ КЛАСТЕРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, КЛАСТЕРІВ ТА ЇХ ОБ'ЄДНАНЬ

ЩОДО РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ
ДЛЯ РОЗВИТКУ КЛАСТЕРІВ

UKRAINIAN
CLUSTER
ALLIANCE

Український кластерний альянс

ПОЗИЦІЯ КЛАСТЕРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, КЛАСТЕРІВ ТА ЇХ ОБ'ЄДНАНЬ

щодо регуляторної політики для розвитку кластерів

Версія 1.0

Документ призначений для узгодження позиції представників МСП, об'єднаних у кластери, та подальшої комунікації з депутатами Верховної Ради України, а також з Міністерствами центрального уряду з метою визначення завдань та перших кроків зі створення системної законодавчої бази в підтримці кластерів.

Документ підготовлений виконавчою дирекцією Українського кластерного альянсу (УКА), Комітетом УКА з кластерних політик та програм розвитку.

Головні експерти та автори – Юлія Рижкова, Віталій Грига, Олександр Юрчак, Анастасія Константинова, Олег Демчук, Юрій Клименко.

Жовтень 2023

1. Визначення та термінологія

Кластер – це галузеве, територіальне та добровільне об'єднання організацій, які тісно співпрацюють між собою, а також з іншими суб'єктами в ланцюжку створення цінності з метою підвищення конкурентоздатності власної продукції та послуг, експорту й сприяння економічному розвитку регіону та міжрегіонального співробітництва.

Кластерна організація – організація, юридична особа, яка сприяє зміцненню співпраці, мережевої взаємодії та навчанню в інноваційних кластерах. Завдяки кластерній організації та її менеджменту учасники кластеру взаємодіють більш скоординовано, цілеспрямовано та ефективно й швидше досягають поставлених цілей.

Кластерні політики – це формальне представлення політичних зобов'язань та домовленостей в кластерному розвитку на державному та регіональному рівнях з метою посилення та фасилітації існуючих кластерів та/або створення нових. Політики мають розглядатись, як рамкові правила та моделі (англ. frameworks), які є відкритими для динамічного коригування як знизу (від бізнесу), так і зверху (від центральних та регіональних органів виконавчої влади). Кластерні політики комбінують правила (політики), програми та інструменти, в тому числі на законодавчому рівні та шляхом вироблення відповідних урядових нормативно-правових актів.

Кластерний менеджмент – управлінська структура, що зазвичай включає виконавчу дирекцію, правління або наглядову раду, керівні принципи стратегічної та операційної орієнтації для управління кластером в ринковому середовищі.

Кластерні проекти – нові спільні науково-технічні та виробничі проекти, що здійснюються учасниками кластеру, що можуть проводитися на регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Джерело: [проект Національного програми кластерного розвитку до 2027](#) (від 2020)

2. Чому потрібні зміни в нормативно-правовій базі щодо розвитку кластерів

Нормативно-правова база є важливим елементом розвитку кластерної політики, оскільки вона сприяє створенню сприятливих умов для розвитку кластерів та допомагає забезпечити їх ефективність і конкурентоспроможність. Основні причини, чому потрібна підтримка в цій сфері, включають наступне:

1. **Створення сприятливих умов для розвитку кластерів.** Якщо кластери визнаються державою, як один з ключових інструментів економічного і регіонального розвитку, необхідна відповідна нормативно-правова база для прискорення їх розвитку. Така база, й, зокрема, регуляторна підтримка, сприятиме створенню сприятливих умов для розвитку кластерів, таких як зниження податків, спрощення процедур ліцензування та реєстрації, підтримка інновацій тощо. Подібна підтримка наразі відсутня в Україні, що є причиною значного відставання українських кластерів від європейських, низької кластеризації економіки, слабких внутрішніх Ланцюгів доданої вартості (ЛДВ) по більшості галузей, провалів у виробничій кооперації та низькій інноваційності економіки.
2. **Забезпечення доступу до фінансових ресурсів.** Кластери можуть потребувати значних фінансових ресурсів для розвитку своєї діяльності. Регуляторна підтримка може допомогти забезпечити доступ до фінансових ресурсів, таких як державні гранти, субсидії, кредити тощо.
3. **Стимулювання співпраці та обміну досвідом.** Регуляторна підтримка може стимулювати співпрацю між компаніями в межах кластеру, а також обмін досвідом та знаннями.
4. **Сприяння інноваційному розвитку:** кластери дозволяють об'єднувати інноваційні підприємства, дослідницькі установи та інші організації, що сприяє створенню нових ідей та продуктів. Регуляторна підтримка може допомогти створити сприятливі умови для розвитку інновацій у регіональних та галузевих кластерах, зокрема, шляхом забезпечення доступу до фінансування досліджень та розвитку інноваційних продуктів. Економіка ЄС є в рази більш інноваційною від української, в тому числі, завдяки кластерам – на них приходиться 87% всіх патентів ЄС.
5. **Сприяння підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності:** кластери дозволяють підприємствам знижувати витрати та підвищувати якість продукції шляхом спільного використання ресурсів та знань. Регуляторна підтримка може допомогти стимулювати цей процес, наприклад, шляхом забезпечення підприємствам доступу до нових технологій та знань.

- Згідно даних ЄС, продуктивність праці МСП, які об'єднані в передові кластери є в 2,5 раз вище, ніж в МСП, які не об'єднані в них.
6. **Стимулювання розвитку регіональної економіки:** кластери можуть допомогти розвивати певні галузі економіки в регіоні та створювати нові робочі місця. Регуляторна підтримка може допомогти забезпечити підтримку цих ініціатив на законодавчому та фінансовому рівнях. На відміну від України, кластери ЄС є справжніми оркестраторами та важливими суб'єктами в розвитку та реалізації регіональних політик.
 7. **Залучення інвестицій та розвиток міжнародної співпраці.** Кластери можуть стати привабливими для інвесторів та забезпечити розвиток міжнародної співпраці. Регуляторна підтримка може допомогти залучати інвестиції шляхом створення сприятливих умов для розвитку кластерів та забезпечення діалогу між зацікавленими сторонами.
 8. **Розвиток кадрового потенціалу.** Регуляторна підтримка може сприяти розвитку кадрового потенціалу кластеру, зокрема за допомогою підтримки освітніх та наукових програм, які спрямовані на забезпечення потреб кластеру. Оскільки кластери є ініціативами «знизу» (від бізнес-середовища), вони більш швидко та точно визначають потреби та зміни в розвитку кадрового потенціалу. Цікавим в Україні є досвід регіональних ІТ-бізнес-об'єднань, діяльність яких в підготовці кадрів для своєї галузі є зразковою. З іншої сторони, цей досвід є контраверсійним з точки зору балансу інтересів по іншим галузям – за відсутності регуляції з боку держави, ІТ фахівці, які раніше глобалізувались на світових ринках, сильно «підчистили» (послабили) всі промислові галузі, вимиваючи звідти кращі інженерні кадри.
 9. В світі розвинутих кластерних економік, кластери забезпечують **надійне сполучення між державним сектором і бізнесом**. Створення регулятивної бази допоможе визнати кластерні організації, як офіційні суб'єкти економіки, котрі можуть допомагати державним структурам на національному, регіональному і муніципальному рівні швидше і згодніше розуміти і визначати актуальні потреби бізнесу, і в зворотньому напрямку – бізнесу активніше та зкоорлинованіше вести діалог з представниками державних структур. Ця роль кластерів, як містка між бізнесом та державними структурами, співвідноситься з більш ефективним використанням інструментів приватно-державного партнерства й фінансування на умовах ПВП.

Додаткова інформація: див. [«10 відповідей на питання про кластери, які необхідно знати всім державним службовцям»](#)

3. Огляд кращих світових практик в законодавчій сфері

Регуляторна підтримка кластерів – це один з ефективних інструментів державної політики, який допомагає підтримати розвиток бізнесу та створення нових робочих місць. Регуляторна підтримка кластерів забезпечується шляхом внесення змін до існуючого законодавства та/або прийняття нових нормативно-правових актів, зокрема затвердження стратегій або програм розвитку кластерів, фінансово-кредитних інструментів тощо.

Законодавчі зміни – це дії, спрямовані на зміну законодавчих актів, що регулюють діяльність кластерів. Наприклад, це може бути зміна законодавства щодо податкових пільг та знижок, які надаються кластерам, зміна процедур затвердження грантів та кредитів на розвиток кластерів або зміна нормативних актів щодо вільної торгівлі.

Прийняття постанов (рішень) на рівні уряду – це дії, спрямовані на регулювання кластерних політик за допомогою постанов, які приймаються на рівні уряду. Наприклад, це може бути прийняття постанов щодо виділення фінансових ресурсів на розвиток кластерів (цільова програма уряду), прийняття рішення щодо проведення досліджень у галузі розвитку бізнес-моделей та підприємництва, або прийняття постанов щодо сприяння міжнародній співпраці між кластерами.

Якщо регулювання потребує широкої реформи або змін в законодавстві, то законодавчі зміни будуть більш ефективним інструментом. У той же час, прийняття постанов (рішень) на рівні уряду може бути більш ефективним для швидкого реагування на конкретні потреби

Законодавче регулювання підтримки кластерів передбачає підтримку кластерів з боку держави, може стимулювати розвиток кластерів та забезпечувати їхню стійкість. Наприклад, законодавство може передбачати надання фінансової підтримки, допомогу в підготовці технічних та наукових експертиз, підтримку у створенні та розвитку інфраструктури, в тому числі лабораторій та технологічних парків. Законодавство може також встановлювати правила та процедури для створення кластерів, що сприяє їхньому стійкому розвитку та забезпечує довгострокову ефективність. Наприклад, законодавство може вимагати обов'язкової участі представників галузі в органах управління кластером, або встановлювати критерії для визнання кластеру. Ще одним аспектом регулятивної змін може бути вирішення надання повного чи часткового фінансування кластерним асоціаціям (наприклад, асоціаціям які офіційно зареєстровані, або

відповідають певним прописаним критеріям і так далі). Такі практики поширені в багатьох країнах світу.

Нижче наведено деякі з світових практик регуляторної підтримки кластерів:

Країна/Регуляторна політика та інструменти підтримки	Відповідальні органи за реалізацію політики
<p>НІМЕЧЧИНА: В Німеччині, починаючи з 1993 року[1], існує довготривала, динамічна, багаторівнева система підтримки інноваційних кластерів та співробітництва МСП.</p> <p>У 2023 році була прийнята Стратегія розвитку досліджень та інновацій майбутнього (Zukunftsstrategie Forschung und Innovation), в якій багато уваги приділяється розвитку інноваційних мереж та кластерів.</p> <p>Для розвитку інновацій існує Центральна інноваційна програма МСП (Das Zentrale Innovationsprogramm Mittelstand). Вона надає фінансову підтримку на управління інноваційними мережами, що здійснюють ДіР.</p> <p>Також у 2017–2022 роках досить ефективно діяв інструмент фінансової підтримки мереж та кластерів КМУ-NetC в рамках програми інноваційного розвитку МСП „Vorfahrt für den Mittelstand“, який надав підтримку науково-дослідницькій співпраці МСП з науковими установами, університетами тощо.</p>	<p>Федеральне міністерство освіти та досліджень Німеччини</p> <p>Федеральне міністерство економіки та кліматичних справ Німеччини</p>

<p>РУМУНІЯ: Перша кластерна політика було розроблена в рамках промислової політики Румунії у 2009 році. Надалі вона була реалізована в рамках Національної стратегії конкурентоспроможності, ініціатива в рамках Національної програми реформ на 2013-2020 рр. проект: Розвиток інституційної спроможності. При загальному бюджеті 2,5 млн. Євро, проект мав такі цілі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розробка системи розвитку, моніторингу та оцінки впливу (на всіх етапах) науково-обґрунтованої державної політики. 2. Розробка економічного атласу Румунії як інструменту для використання в процесі обґрунтування державної політики, що ґрунтується на фактах. 3. Розробка документу про промислову політику Румунії, включаючи кластерну політику, яка встановить пріоритети та напрямки реіндустріалізації румунської економіки. <p>Крім цього, кластери є інструментом реалізації Стратегії смарт-спеціалізації Румунії, що фінансується коштом Європейського фонду регіонального розвитку.</p>	<p>Міністерство економіки, торгівлі та відносин з діловим середовищем.</p>
<p>ШВЕЦІЯ: У 2004 р. в Національній інноваційній стратегії було визначено термінологію щодо кластерів в рамках Основної стратегії економічної політики Швеції. Флагманським проектом шведської кластерної політики була програма Vinnväxt, яку VINNOVA започаткував у 2001 році. Завдяки цій програмі, починаючи з 2003 р. були відібрані 12 кластерів, які протягом 10 років отримували фінансову підтримку від Інноваційного агентства Швеції^[2].</p> <p>Фінансову підтримку МСП також надає Агентство з економічного та регіонального розвитку Швеції (Tillväxtverket) шляхом проведення відповідних конкурсів.</p> <p>Фундація знань KK-stiftelsen надає фінансову підтримку для співпраці бізнесу та університетів, на конкурсній основі.</p>	<p>VINNOVA – інноваційне агентство;</p> <p>Агентство з економічного та регіонального розвитку Швеції</p>

НОРВЕГІЯ[3]: Підтримка кластерам надається через національну програму **Норвезькі інноваційні кластери**. Наразі вона складається з 3 рівнів. На першому рівні кластерам надається підтримка у посиленні довгострокової інноваційної спроможності через кооперацію. На другому рівні забезпечується подальший розвиток стратегічної важливості кластерів. Відповідно кластери на цьому рівні мають володіти достатньою ресурсною базою та мати стратегії розвитку, які охоплюють спільні заходи з посилення стратегічної значущості кластеру поза його операційною діяльністю. На третьому рівні надається підтримка кластерам, які мають потенціал зростати на міжнародних ринках, а отже включені до глобальних ланцюгів доданої вартості та тримають лідерство у секторах та технологіях.

Також програма надає певну підтримку групам компаній, які хочуть посилити можливості спільного розвитку, проте не відповідають критеріям кластерів.

Основними інструментами програми є:

1. Кваліфікація та підтвердження рівня кластерів.
2. Фінансова підтримка.
3. Надання знань та консультацій, тренінги та інформаційний обмін тощо.

У 2022 році було підтримано 39 кластерів та 96 бізнес-мереж.

Міністерство торгівлі,
промисловості та
рибальства

Міністерство місцевого
врядування та
регіонального розвитку

Innovation Norway

Корпорація
промислового розвитку

Дослідницька Рада

<p>ЛИТВА: У 2014 р. були прийняті Концепція розвитку литовських кластерів та Програма інноваційного розвитку Литви на 2014–2020 рр., в яких було визначено термінологію щодо кластерів, що мало сприяти їх розвитку та державній підтримці.</p> <p>У 2017 р. Концепцію кластерного розвитку Литви було оновлено, зокрема щодо цілей та завдань розвитку кластеру. Передбачено, що метою розвитку кластерів є підвищення конкурентоспроможності литовської економіки шляхом сприяння кластеризації та підвищення її ефективності.</p> <p>Крім того, для оцінки рівня розвитку кластерів, і в тому числі для виділення їм фінансування ЄС, передбачено класифікація за 4 рівнями: зародження кластеру; сформовані кластери; кластери, що розвиваються та зрілі кластери, та описані показники, за якими кластер буде віднесено до одного з цих рівнів.</p> <p>Кластери беруть участь у розробці регіональної політики Литви, значна кількість кластерів входить до робочих груп Міністерства економіки та інновацій, Міністерства енергетики, Міністерства навколишнього середовища. Також литовські кластери брали участь у розробці Стратегії смарт спеціалізації Литви на період 2021–2027, Експортної стратегії автомобільного сектору, Стратегії «Зелена Литва».</p>	<p>Міністерство економіки – <i>розробка політики.</i></p> <p>Агентство по науці, інноваціям та технологіям (MITA) <i>здійснює моніторинг діяльності кластерів</i></p>
<p>ЛАТВІЯ: У країні необхідність розвитку та підтримки кластерів було визначено у 2003 р. у Національній інноваційній програмі на 2003–2006 роки. В подальшому ще у двох офіційних документах: у 2012 р. «Керівні принципи промислової політики» та у 2013 р. «Керівні принципи науки, технологічного розвитку та інновацій на період 2014–2020 рр.». Зазначені документи було оновлено і затверджено у 2021р. на період 2021–2027 роки.</p> <p>Також кластери є інструментом реалізації Стратегії смарт спеціалізації Латвії, що фінансується коштом Європейського фонду регіонального розвитку.</p>	<p>Міністерство економіки Республіки Латвія</p> <p>Міністерство освіти та науки Республіки Латвія</p>

ПОЛЬЩА: Кластерна політика в Польщі пройшла декілька етапів розвитку і здебільшого пов'язана з використанням європейських коштів. Наразі основним інструментом підтримки та розвитку кластерів є **Програма Європейських фондів для сучасної економіки 2021-2027**, один з пріоритетів якої присвячений посиленню потенціалу кластерів та створенню сприятливого до інновацій середовища. Втім програма фінансується коштом Європейського фонду регіонального розвитку. У 2023 році серед координаторів національних ключових кластерів проводиться конкурсний відбір проєктів щодо посилення та професіоналізації діяльності кластерних менеджерів. Переможці отримають кошти на: розвиток науково-дослідницької або демонстраційної інфраструктури, необхідної для створення спроможності координатора кластера надавати нові або значно покращені послуги членам кластера; діяльність щодо нарощування кадрового потенціалу на стратегічних напрямках; діяльність, пов'язана з участю в ярмарках, семінарах, конгресах і конференціях.

В свою чергу, останній конкурс на отримання статусу національного ключового кластеру проводився у 2022 році. Статус надається на 3 роки, після чого його можна отримати повторно. Наразі в Польщі 20 кластерів отримали цей статус.

Найближчим часом в Польщі будуть запроваджені додаткові інструменти підтримки кластерів різного рівня відповідно до Kierunki rozwoju polityki klastrowej w Polsce ро 2020 р.

Польське агентство розвитку підприємництва

<p>В'ЄТНАМ: Стратегія промислового розвитку до 2025 року з концепцією до 2035 року передбачає розроблення цільових механізмів стимулювання та інструментів розвитку промислових кластерів. При цьому політика має сприяти впровадженню моделі циркулярної економіки та екологізації промислових кластерів, що визначено у Національній стратегії зеленого зростання 2021–2030.</p> <p>Виконання стратегічних завдань забезпечується Законом про підтримку малих та середніх підприємств (04/2017/QH14), який зобов'язує уряд запровадити інструменти підтримки створення кластерів і відповідних МСП. В свою чергу, на рівні уряду ухвалено низку постанов, серед яких Постанова про управління та розвиток промислових кластерів (68/2017/ND-CP) зі змінами. Вона передбачає, що на рівні регіону розробляється план розвитку промислових кластерів, який узгоджується з планом розвитку провінції, а також інструменти фінансової підтримки створення кластерів та їх інфраструктури, зокрема – скасування плати за землю та пільгове кредитування тощо.</p>	<p>Міністерство промисловості і торгівлі</p> <p>Агенція регіональної промисловості і торгівлі (відділ промислових кластерів)</p>
<p>СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ[4]: Підтримці розвитку кластерів в контексті розбудови регіональних інноваційних систем приділяється увага на федеральному рівні ще з середини 2000-х років. Останніми роками найбільш активними органами федеральної влади, які підтримували та фінансували кластерні ініціативи в США, є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Адміністрація економічного розвитку (департамент комерції, департамент енергетичних програм) – програма регіональних технологічних та інноваційних хабів (500 млн дол США у 2023 році), програма регіональних хабів чистої водню (до 7 млрд дол. США на створення 6–10 хабів) тощо. 2. Адміністрація малого бізнесу – програма регіональних інноваційних кластерів (10 млн дол США у 2023 році). 3. Національний науковий фонд – програма регіональних інноваційних драйверів (до 335 млн дол США у 2023 році), яка розроблена в контексті реалізації Закону про чіпи та науку 2022 року. 	<p>Адміністрація економічного розвитку</p> <p>Адміністрація малого бізнесу</p> <p>Національний науковий фонд</p>

-
- [1] <https://www.giz.de/en/downloads/giz2021-en-cluster-development-guide.pdf>
[2] https://irp-cdn.multiscreensite.com/bcb8bbe3/files/uploaded/doc_1330.pdf
[3] <https://nic.innovasjon Norge.no/>
[4] <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R47495> ;
<https://fas.org/publication/cluster-development-is-the-new-economic-development/>

4. Стан нормативно – правової бази щодо підтримки кластерів в Україні

Державної політики щодо розвитку кластерів в Україні на даний момент **не існує**. Відповідно не існує загальноприйнятої нормативно-правової бази. Серед періодичних згадувань кластерів як інструментів або цілей економічного розвитку серед програмних документів варто відзначити наступні:

1. [У стратегії розвитку МСП до 2020](#) (розроблена в 2016, продовження не було) вказано, що «створення програм підтримки для кластерів має стати інституційною складовою ефективною регіональної політики розвитку підприємництва».
2. [Національна економічна стратегія 2030](#) (2020–2021) проводить чимало цілей розвитку, де кластери фігурують у якості основних інструментів їх досягнення, і де ставляться конкретні цілі по зростанню кількості кластерів.
3. [Проект Плану відновлення України](#) (2022) відзначає кластеризацію економіки серед головних завдань по переходу на Індустрію 4.0, прискоренню інноваційного розвитку та кластерних ланцюгів виробництва й інтернаціоналізації

Існує добрий десяток інших документів на рівні постанов урядів (див [аналіз з 2002 року](#)), але суть завжди одна – **ці декларації ніколи не переходили в площину реального виконання**. Ще одна засаднича проблема – в країні не існує єдиного документу чи програми дій, які безпосередньо би регламентували «питання розвитку кластерів». [Звіт Інституту регіональних досліджень НАН України](#) від 2020 констатує, що попри декларацію намірів сприяння розвитку кластерів і відзначення їх важливості в окремих нормативно-правових документах, **державна підтримка кластерних утворень відсутня**».

Відповідно, [Проект Національної програми кластерного розвитку](#) досі залишається єдиним керівним документом для самого УКА в питаннях

стратегічного розвитку до 2027 р. Відсутність затвердження подібних документів на державному рівні стримує розвиток кластерного руху, передусім, в переробній промисловості. Ігноруючи законодавчу площину, Уряд не бере на себе відповідальність за розвиток і просто ігнорує пропозиції кластерів. Надані в 2022 році [рекомендації УКА для Уряду щодо Експорту-Інтернаціоналізації українських МСП](#), як і інші пропозиції у сфері смарт-спеціалізації та діджиталізації, не отримали ніякої оцінки чи відповіді. Загалом, Уряд має сьогодні досить незручне становище – адже, що можуть сказати наші урядовці представникам Європейської комісії у відповідь на питання про реальну підтримку кластерного розвитку в Україні й контексті численних євро-програм по інтеграції в ЄС, де кластери згадуються як один з ключових інструментів розвитку? Відсутність реальних дій з підтримки суперечить деклараціям про європейський курс, адже в країнах ЄС кластерні політики та програми реально діють.

Резюмуючи, **брак адекватної нормативно-правової бази підтримки інновацій в Україні є наслідком домінування сировинних індустрій**. Зміна стратегії розвитку країни в бік високотехнологічних індустрій має супроводжуватись розробленням і реалізацією програм підтримки екосистем інновацій, важливою частиною яких є кластери. Ця пропозиція кореспондується з попередньою і релевантна, якщо ставити задачу робити щось конкретно вже тепер, що значить – вносити зміни до існуючих НПА. Такий підхід не суперечить ідеї окремого регулювання підтримки розвитку кластерних форм співпраці МСП, але може бути етапом на цьому шляху.

5. Пропозиції нормативно-правового забезпечення створення та розвитку кластерів в Україні

Згідно світового досвіду головні кроки в законодавчій сфері для країн, що розвиваються, є наступними:

1. **Визначення законодавчої бази:** необхідно розробити (й звірити з попередніми напрацюваннями) правову основу для створення та розвитку кластерів, яка визначає їх поняття, функції, механізми підтримки та роль держави.

Поточний стан: Крайшим інструментом для розуміння, які документи мають бути розроблені є бенчмаркінговий аналіз, окремі приклади якого вже приведені вище. Наразі такого повного аналізу (саме в законодавчій базі) в

УКА немає, але найближчим часом ми готові будемо представити напрацювання від східноєвропейських колег.

- 2. Розвиток інструментів підтримки кластерів:** необхідно розробити інструменти фінансової та консультативної підтримки для кластерів, що діють в Україні. Ці інструменти можуть бути включені до законодавчих актів або прийматись на рівні уряду.

Поточний стан: наразі відомо про певну підтримку українських кластерів з боку окремих міжнародних організацій й виділені для цього кошти на рівні ЄС та США. Натомість, з боку УКА ми не бачимо ніякої координації цих програм й немає звітності цих міжнародних організацій щодо результатів їх дій, як немає й скоординованих цілей по розвитку, узгоджених як з урядом, там і з самими кластерами.

- 3. Оновлення та прийняття довгострокової Національної стратегії розвитку кластерів й відповідного Плану дій чи цільової програми по її реалізації** може стати системним урядовим документом, який координує роботу всіх стейкхолдерів по відношенню до довгострокових цілей розвитку кластерів.

Поточний стан: подібна [програма до 2027 вже була розроблена та запропонована уряду кластерною спільнотою в 2020](#). В цілому вона залишається релевантною на 80%. Окремі розділи необхідно допрацювати з урахуванням змін за останні 3 роки. УКА може самостійно виконати це завдання.

- 4. Створення механізмів оцінки та моніторингу:** необхідно розробити механізми оцінки та моніторингу розвитку кластерів, що дозволяють визначати ефективність витраченого на них фінансування та виявляти проблемні місця.

Поточний стан: це одне з завдань розвитку, яке вже фігурує в вищезазначеній програмі. Водночас, враховуючи важливість цього завдання для координації різних програм, воно може виглядати окремо й бути інструментом координації донорських програм підтримки. Наразі й в рамках всієї країни, такий механізм відсутній.

- 5. Залучення кластерних ініціатив та стейкхолдерів:** для успішної реалізації кластерної політики необхідно залучити різних стейкхолдерів, першочергово це регіональні органи влади та органи місцевого самоврядування (РОВА та ОМС).

Поточний стан: сьогодні практично немає ініціатив з боку РОБВ чи ОМС щодо розвитку кластерного руху. Певний інтерес та поживлення в цій сфері проявляють окремі об'єднані структури, як «[Клуб мерів](#)» – партнер УКА. Необхідно змінювати це відношення шляхом включення індикаторів кластерного розвитку в місцеві програми. УКА та кластери готові до цього, й більше того, можуть пропонувати РОБВ та ОМС численні ініціативи, програми та проекти економічного розвитку громад та територій (див. [Поточний портфель проектів УКА](#)). РОБВ та ОМС в своїх планах розвитку варто розглянути виділення відповідного людського та фінансового ресурсу на виконання самої програми підтримки кластерів, або ж спів-фінансування програм розвитку, які виконує Український Кластерний Альянс. Значного покращення в залученні до кластерного розвитку потребують підприємства середнього бізнесу, академічні установи та дослідницькі центри.

Інший важливий етап в реалізації програми – це створення органу державного управління кластерними ініціативами, який би координував розвиток кластерів у співпраці з Українським Кластерним Альянсом, й разом, ефективніше забезпечували співпрацю між різними зацікавленими сторонами. Орган державного управління може бути створений на законодавчому рівні або шляхом прийняття постанов уряду, як окрема агенція або виділений департамент на рівні Мінекономіки. Роль координуючого органу на рівні виділеного й посиленого фахівцями департаменту Мінекономіки виглядає цілком доцільною та релевантною в контексті програм Відновлення, що плануються урядом, й де кластери України та їх учасники, МСП можуть відігравати кілька важливих ролей в залученні інвестицій, міжнародній співпраці, поширенні інновацій й безпосередній реалізації різних проектів.

Загалом, успішна кластерна політика повинна базуватись на комплексному підході, який передбачає не тільки законодавчі зміни, але й інші інструменти підтримки, такі як розробка державних програм в розвитку малого та середнього бізнесу, програми, орієнтовані на розвиток промисловості, інновацій, смарт-спеціалізації, створення інфраструктури для кластерів, розвиток кадрового потенціалу тощо.